

Hayat

*Hoyata, daima hayata.. dünyaya
daha çok hayat katalım!...*

Nietzsche

Cilt VI. 15 Ağustos 1929. Sayı : 137

Musahabe

Edebiyat tedrisatında halli güç mesele.

Liselerde niçin edebiyat okutuyoruz? Bediî zevk vermek, temiz lisan öğretmek, muhtelif asırların düşünce ve duygu tarzlarını anlatmak için değil mi? Bizim eski edebiyatımızı okutmakla bu maksatların hiç birini temin edemezsiniz. Eski eserlerin dar çerçeveleri içinde gençlerin bediî zevkini artıracak parçalar bulmak çok güçtür. Bulduğumuz ve bulacağımız parçalar da his ve fikir sahasının yalnız bir kısmına aittir. Divan edebiyatı, ve tanzimattan sonraki yazırlarla, hatta "Edebiyatı Cedide", nin vücuda getirdiği eserlerle hiç bir zaman temiz lisan mefhumunu veremezsiniz. Bilâkis bunlardan ekserisini gençlere nümune olarak göstereceğiniz zaman derhal onlara böyle yazmamaların da ihtara mecbursunuz. Her muallim Füzuli'nin bu parçası çok güzel, fakat sen böyle yazmayacaksın; Fikret'in bu parçası çok güzel fakat sen bu kelimeleri kullanmayacaksın, Halit Ziya Bey roman ve hikâyecilikte bir devir açmıştır amma sen ona lisan için bir nümune olarak bakmıyacak, bilâkis bunu fena bir lisan addedeceksin.. demek zarureti karşındadır. Diğer taraftan bir muallim edebiyatımızın muhtelif devirlerdeki fikir ve tehassüs tarzlarını öğretmeğe çalışırken

bu his ve fikirlere insanî olanlara, bugün için bize kuvvet verebilecek olan parçalara ne kadar nadir olarak tesadüf eder.

Bu vaziyet karşısında edebiyat tedrisatı maalesef bizim mekteplerimizde cazibesini kaybediyor. Liselerde edebiyat derslerinde ne okutacağınızı tayin bile güç oluyor. Bir aralık bu dersler muntazaman bir edebiyat tarihi haline gelmişti. Bunun şüphe yok ki bir faydası oldu. Türk lisan ve edebiyatını tetkiki kabil olan ilk menşesine kadar çıkarak geçirdiği tekâmül hakkında talebeye bir fikir veriyordu. Fakat edebiyat tedrisatı buna munhasır olduğu müddetçe bu gün için gençlere kuvvet veren, bediî zevkini arttıran bir ders olmaktan çıkıyor, tarih dersinin bir zeyli kalıyordu. Halbuki liselerde edebiyat dersi yalnız bunun için vazedilmemiştir, yalnız tarih dersinin bir zeyli olarak kalmamalıdır.

Böyle yapmazsanız ne okutacaksınız? Maziden kalan eserleri iyice tarayınız. Bunlar içinde temiz lisan için nümune olan, bugün için kıymeti bulunan millî ve insanî hisleri ihtiva eyleyen ne kadar az eser bulursunuz. Geniş ve hakikaten edebî kıymeti haiz parçalar da kullanılan lisan itibarıyla

okadar eskimiştir ki bunun hakikî mahiyetine bugünün ve yarının gençleri çok zorlukla nüfuz edebileceklerdir. Denebilir ki bu kıymetli parçalar lisanları yüzünden ölü hal almışlar veya başka bir dilin edebî parçası şekline düşmüşlerdir.

O halde bugün elimizde ne kalıyor? Halk şiirlerinin çok mahdut eserleri, bugünün şiir ve nesirlerinden çok az parça... işte edebiyat muallimlerinin elinde talebeye bediî zevk verecek, hiç olmazsa bugün için lisan nümunesi olacak vasıta.. Bununla ne yapılabilir?

Kim ne derse desin, hiç şüphe edilemez ki Abdülhak Hamit beyefendinin eserlerinin bir kısmında büyük insanî kıymet vardır. Bütün his köşelerini kavrayan tenvî ve genişlik mevcuttur. Bu itibarla ondan sonra gelen şairlerin hiç biri bu mertebeye yükselememiştir. Fakat ne yazık ki lisanın çok seri tekâmülü yüzünden bu eserler de eskiyor, hatta eskimiştir. Arapça ve Farsî kelimelerle dolu yazılar karşısında kayıtsız kalan gençler bunların güzelliğini anlayabilmek için tercüme edilmeleri iktiza eder. O vakit hiç bir zevki kalmıyor. Hiç bir memlekette henüz yaşayan bir şairin lisanının bu kadar eskidiği vaki midir?

İşte bu vaziyet liselerin türkçe ve

Mühim bir nutuk

Teknik mektepler programlarını hazırlamak üzere Maarif Vekâleti bu işte çalışan ecnebi mütehassıslarla bazı mektep müdürlerinden mürekkep bir heyeti Ankara'da topladı. Bu içtimada Maarif Vekili Cemal Hüsnü Beyefendi çok kıymetli bir hitabe ile heyetin müzakeratını açtı. Bu nutuk sade meslekî tedrisat itibariyle ehemmiyeti haiz değildir. Aynı zamanda Türkiye'nin istihsal hayatında hakikî muvazenesinin ne yolda teessüs edebileceğini göstermesi itibariyle de ayrı bir ehemmiyeti haizdir. İstihsal menbaları yeniden yeniye işletilmekte olan memleketimiz için, hiç bir istihsal kuvvetinin diğeri zararına sun'î inkişafına meydan vermemek icap edeceğini vukufla ortaya koyan ve meslekî tedrisatta gidilmesi lâzımgelen yolu gösteren bu ehemmiyetli nutku aşağıya dercediyoruz.

Arkadaşlar,

Cümhuriyet hükûmetinin meslekî tedrisata verdiği hususî ehemmiyeti biliyorsunuz. Avrupa'dan ihtisâslarından istifade için davet ettiğimiz mütehassıslarla bazı san'at mekteplerimizin müdür ve muallimlerinden mü'essekkil heyetinizin müzakerelerinden çok faideler bekliyoruz. Mesainiz yalnız ruzname ile tesbit edilen meseleleri intaç etmeğe münhasır kalmayacaktır. Tecrübelerimize ve mekteplerinizin bulunduğu muhitlere muvafık gördüğünüz tedbirlere ait teklifleriniz varsa bunları da hep beraber mütalea edeceğiz.

San'at mekteplerinin bütçeleri itibariyle karşılaştıkları müşkülâtı biliyoruz.

Ancak eyi bilmek lâzım gelir ki san'at mekteplerimizin tesbit ettiğimiz gayesine erişmek için lâzım gelen vasıtaları temin edersek ve ya temin yoluna girersek bu müşkülât tesasından halledilmiş olacaktır.

Maarif Vekâletinin bugünkü bütçesile yapmak mükellefiyetinde bulunduğu işlerin ağır ığı san'at mektepleri kısmında ister istemez şimdiye kadar olduğu gibi şimdiden sonra da vilâyetlerin filî ve maddî muavenetlerine ihtiyaç gösterecektir.

Elimizdeki san'at mekteplerinin tarihi, binaları itibarile fiîhakika pek eskidir. Osmanlı

kanunu esasisile ilk Ziraat Bankasını yapan büyük Mitat paşa is'ahaneleri de bunların yanına ilâve etmişti.

Ancak imparator'ukta geçen vak'a ve hâleler o kanunu esasını, şeniyet ve hayatiyete hiç tekabül etmediğini nasıl sarahaten ortaya koydysa islahhaneler de aynı suretle ölüme mahkûm olmuşlardır.

Bunlar bizim bu gün anladığımız ve yaşatmasına çalıştığımız müesseseler mefhumile kıyas dahi edilemezler. Biz bu müesseselerde is'âh edilmiş adamlar değil hayatta faaliyet ve hareket yapacak ve istihsalde kuvvetli amiller olacak insanlar yetiştireceğiz.

Tahsili halklaştırmak gayemizdir. Aynı gaye bu tahsilden tedrisatımızın azamî surette hayat sahasında da istifadenin temini i âmirdir. Esasen büyük helâskârımız, o gayeyi nutuklarından birinde ö'çülemeyen bir be âgatla tespit etmiş bulunuyor:

(Terbiye ve tedriste tatbik edilecek usul, malûmatı insan için fazla bir süs, vasıtai tehakküm, yahut medenî bir zevkten ziyade, maddî hayatta muvaffak olmayı temin eden amelî ve kabili istimal bir cihaz haline getirmektir.)

Cümhuriyet Türkiyesinin iktisadî muvazenesini metin esaslara istinat ettirecek âmil, bil-

edebiyat tedrisatında takip edilecek yolu tayinde bizi çok müşkül hale sokmaktadır. Hakikî vaziyeti iyice görerek tatbiki kabil bir yol bulmadıkça edebiyat derslerinden beklediğimiz fa daları istihsal edemeyiz.

— Dil encümeni faaliyete başladı başlıyalı mütemadiyen lisan üzerinde uğraşılıyor! İstilahlarla, lûgat işile iştiğal edilecek zaman mıdır? Lisanı kendi haline bırakınız!.. nasihatlerini işidirim. Mekteplerle alâkası olmiyanların bunları söylemelerini mazur görebilirim, fakat tedrisat meselesini bilenlerin bu yolda düşünmelerine hayret ettim, hâlâ ediyorum! Lisanı kendi haline bırakalım, fakat ne vakta kadar? On sene evvelki yazı bugün eskimiş bir hale gelmiştir. Bugün en büyük muharrirlerimiz bile on sene evvelki yazılarını beğenmiyorlar, lisan itibarile çok kusurlu buluyorlar. Şu halde bu mütemadi değişmenin önüne geçilmiyecek, lisan hiç bir nizamabağlı olmaksızın son yirmi senede olduğu gibi değişip duracak mı? Lisandaki bu mütemadi tebeddül yüzünden kıymetli edebî eserlerin bile hayatı bir kaç seneye munhasır kalıyor. Bu yüzden istidatların mahsulleri yaşayamıyor. Yazık değil mi?

Elbette bunun önünü almak, elbette lisanın yüneldiği yoldaki tekâmülünü çabuklaştırmaya çalışmak bilhassa, bünyesine muvafık nizam koymak lâzımdır. Eğer dilimizin lûgatını yaparak herkesin yıkamıyacağı bir sınır vücuda getirir, lisanda yaşayabilecek kelimelerin hududunu tayin eyler, istilahları tesbit edersek en mühim bir millet hizmetini görmüş, kargaşalıktan dilimizi kurtarmış olacağız.

Mehmet Emin